

Tok, M.G. ve Orbay, İ. (2020). Ekolojik sosyal hizmet perspektifinde su güvensizliği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1786-1808.

Derleme

*Makale Geliş Tarihi: 01.05.2020
Makale Kabul Tarihi: 23.09.2020*

EKOLOJİK SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDE SU GÜVENSİZLİĞİ

Water insecurity in ecological social work perspective

Mevlüt Görkem TOK*

İsmail ORBAY**

* Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikoloji Bilim Uzmanı, Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, ORCID ID: 0000-0001-5000-2432, m.gorkem.tok@gmail.com

** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-6529-4204, ismailorbay@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Bu çalışma dünyanın güncel sorunu olan su güvensizliğini sosyal hizmet bakış açısı ile ele almaktadır. Küresel bir problem olan su güvensizliğine karşı sosyal hizmet uzmanlarının yürütebilecekleri müdahalelere dair bir yaklaşım çerçevesi sunmaktadır. Su güvensizliği, hem bireyler hem de ekosistem açısından olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Bu çalışma ile su güvensizliği problemini sosyal hizmet disiplini tarafından görünür kılmak ve çözüm stratejileri üretmek amaçlanmıştır. Su güvensizliği konusunda gerekli değişimi sağlamak için; insan hakları, sosyal adalet ve ortak sorumluluk ilkeleri temelinde yaratıcı uygulamaların sosyal hizmet uzmanları tarafından ortaya koyulması dünya ve ekosistem için önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Su güvensizliği, su kıtlığı, su ve sosyal hizmet, yeşil sosyal hizmet*

ABSTRACT

This paper deals with water insecurity, which is the current problem of the world, from a social work perspective. It provides a framework for an approach to the interventions that social workers can carry out against water insecurity, which is a global problem. Water insecurity causes negative consequences for both individuals and the ecosystem. This study aims to make it visible by the social work discipline and produce to solution strategies by means of social work practices and science. In order to provide the necessary change in water insecurity, it is important for the world and the ecosystem that creative practices are put forward by social workers on the basis of human rights, social justice and shared responsibility principles.

Keywords: *Water insecurity, water scarcity, water and social work, green social work*

*“Dünya herkesin ihtiyacına yetecek kadarını sağlar,
fakat herkesin hırsına yetecek kadarını değil.”*

Mahatma GANDHI

GİRİŞ

Su, canlı yaşamının devam edebilmesi için zaruri ihtiyaçlardan biridir. Ekolojik yaşamın önemli bir parçası olan su; tüm canlıların ihtiyaç duyduğu bir besin olmakla birlikte bazıları için habitat, modern insan yaşamı için ise araç ve kaynaktır. Suyun kullanım amaç ve yöntemi tüm canlılar arasında farklılaşmaktayken insanların su ile kurduğu ilişki, değişmekte olan küresel politikalar doğrultusunda şekillenir. Neoliberal politikaların etkisiyle birlikte su kullanımının amacı, insan yaşamını sürdürmekten çok kapitalist oluşumların kâr oranlarını artırma ve sosyo-politik ve ekonomik güç kazanma amacına dönüşmüştür (Furlong, 2010). Tüketimi, çevresel adalete duyarsız biçimde sürdüren bir sistemde, tükenebilir doğal kaynak olan su her geçen gün önem kazanmasına rağmen tüketim alışkanlıklarının ve ekonomik çıkarların su kaynaklarına verdiği zararlar göz ardı edilmektedir.

İlkel zamanlardan itibaren tarımda ve içme suyu olarak kullanılan su, teknolojinin gelişmesiyle birlikte, ev içi tüketimde ve sanayide vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir (Brewis vd., 2020). Su, yalnızca insanın günlük yaşamının değil, modern toplum düzeninin, üretimin ve doğal dengenin herhangi bir sapma olmaksızın fonksiyonlarını yerine getirmesi yani ekosistemin devamlılığı bakımından hayati bir role sahiptir.

Su, yapay tüketimin yanı sıra milyonlarca canlıya ev sahipliği yapmaktadır. İnsanın da içine dahil olduğu ekolojik ve modern yaşamın sürdürülebilmesi bakımından hayati öneme sahip olan su kaynakları her geçen gün zarara uğratılmaktadır (Öktem ve Aksoy, 2014). Bu nedenle su kullanımına ilişkin küresel önlemlerin alınmasının gerekliliği son derece açık olmasına karşın su kullanımına ilişkin pek az ülkede politikalar aracılığıyla önlem alınmış olup çoğu ülkede ise herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. Örneğin; Avrupa Komisyonu, sürdürülebilir su yönetimi ve gıda üretimi için ihtiyaç duyulan yeni çözümleri geliştirmek üzere Horizon 2020 çerçevesinde; Akdeniz Bölgesinde Araştırma ve Yenilik Ortaklığı (PRIMA) hazırlamış ve üzerinde anlaşma sağlamıştır. PRIMA kapsamını Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Fransa, Yunanistan, İsrail, İtalya, Lübnan ve Tunus gibi ülkeler oluşturmaktadır. AB

üyesi olmayan Cezayir, Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas, Tunus ve Türkiye de yılda 200 milyon avro ile bu ortaklığa katılacağına taahhüt etmiştir (Aydın, 2017).

İnsan yaşamı için en önemli kaynakların başında gelen su ile ilgili gelişen dünyada gün geçtikçe önemli çalışmalara hız verilmekte ve ülkemizde de olası kıtlık durumlarına karşı önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Su kıtlığına bağlı su güvensizliği problemine karşı alınan önlem pratiklerine farklı disiplinlerin aktif katılım göstermesi, sürece bütüncül ve çözüm odaklı bir perspektif sağlayacaktır. Bu nedenle çalışmada, su güvensizliğine karşın koruyucu ve önleyici uygulamalar yürütebilecek bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmet bilgisi temel alınarak su güvensizliği problemi irdelenmiştir. Su ve temiz suya erişim sorunu su güvensizliği olarak ele alınmış, suya erişim bir insan hakkı olarak açıklanmış, sosyal hizmet odağında su güvensizliğine karşı geliştirilmiş politikaların Türkiye’de uygulanabilmesi amacıyla sosyal hizmet müdahalelerine değinilerek sosyal hizmet uzmanlarının yürütebilecekleri uygulamalar tartışılmıştır.

Tükenen Doğal Kaynak: Su

Dünyanın yüzde 70’i sudan oluşmaktadır. Bu oran dünyanın su bakımından zengin bir gezegen olduğu varsayımına yol açsa da tüm suların yalnızca yüzde üçü içilebilir durumdadır. Ayrıca bu oranın yalnızca yüzde 0.5’i kullanılabilir olup geri kalanı buzullarda ve yer altındadır (Dominelli, 2018). Bu oran canlılar için doğrudan tüketim kaynağı olan içilebilir suyun gezegenimizde oldukça az miktarda bulunduğu anlamına gelirken insan eylemlerinin suya karşı duyarlı olmasına dair bir beklentiyi de meydana getirmektedir. Su kıtlığı günümüzde somut bir problem haline gelmiştir. Dünya Kaynakları Enstitüsü (WRI) tarafından 2019 senesinde hazırlanan su kıtlığı raporundaki su kıtlığı yaşayan ülkelerin bulunduğu listenin ilk beş sırasında Katar, İsrail, Lübnan, İran ve Ürdün bulunmaktadır. Aynı rapor insanların yüzde 25’e yakınının su kıtlığı riski ile karşı karşıya olduğunu da ortaya koymaktadır (Mitlin, Beard, Satterthwaite, ve Du, 2019). Su kıtlığının yalnızca bu ülkelerde görülmesi bu sorunun coğrafi konuma dayalı olduğunu düşündürse de gelecek yıllarda su kıtlığı yaşayacağı tahmin edilen ülkelerin coğrafi dağılımındaki çeşitlilik bu problemin küresel ölçüğe sahip olduğunu göstermektedir (Seckler, Barker, ve Amarasinghe, 1999).

Su, tahmin edilen hızdan daha hızlı bir biçimde tükenmektedir. 2006 yılında yapılan tahminlere göre 2025 yılında dünyanın üçte birinin su kıtlığı içerisinde olacağı söylenmiş olsa da aynı tahmin 2020 yılında yapıldığında 2025 yılında dünyanın üçte

ikisinden fazlasının su kıtlığı yaşayacağı yönündedir (WWF, 2020). Gelecekteki su problemine dair yürütülen tahminlerin 14 yıl içerisinde beklenenden daha fazla olacağı yönünde değişmiştir. Karşı karşıya olunan problemin ciddiyeti ve hızı, mevcut tüketim alışkanlıklarının değişmesi gerektiğine dair önemli bir gerekçe olmasına rağmen su tüketiminin herhangi bir politikaya dayanmaması ile devletlerin, şirketlerin, toplumların ve bireylerin suyu kullanım şekillerinin yeniden üretim kaygısı yerine ucuz yoldan tüketim odaklı yapılanması, su kıtlığını uzak geleceğin sorunu olmak yerine günümüz problemlerinden biri haline getirmiştir. Günümüzde su kıtlığı yaşayan Katar, İsrail, Lübnan, İran, Libya (Hofste, Reig, ve Schleifer, 2019) gibi ülkelerin yıllar boyunca su kıtlığı ile ettikleri mücadele dünyanın geri kalanına suyun tükenmekte olduğuna ilişkin önemli bir uyarı niteliği taşımaktadır.

Bireysel su tüketimi küresel çapta küçük bir paya sahip olsa da bireysel gereksiz su tüketimi önemli ölçüde su israfına neden olmaktadır (Young vd., 2019). Hane içinde kullanılan su ihtiyacı asgari tonlarla giderilebilecek iken bu kullanım günlük 224 litre ile bireysel tüketimin yüksekliğinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Evlerde kullanılmakta olan suyun yaklaşık olarak yüzde 28'ini banyo ve tuvaletlerde, çamaşır makinelerini kullanırken yüzde 22'sini, duş alırken yüzde 17'sini, sadece musluklarda yüzde 16'sını ve yüzde üçünü de diğer alanlarda kullanmakta olup; yüzde 14'lük kısmı ise ev içi su tesisatlarındaki sızıntılarda kaybedilmektedir (Mayer vd., 1999). Yalnızca ev içi su tesisatlarındaki sızıntı ile uzun vadede yaşanacak su kaybı, gezegende bulunan su kaynaklarının hızla tükenmesine neden olmaktadır.

Ekolojik yaşamın devamı için faydalanılan suyun tarımda kullanılması son derece gerekli bir kullanım biçimi olsa da erişilebilen tatlı suyun yüzde 60'ı, kontrolsüz sulama sistemleri, verimsiz uygulama yöntemleri ve bolca suya ihtiyaç duyan bitkilerin kurak bölgelerde yetiştirilebilmesi için harcanmaktadır (Maleksaeidi ve Karami, 2013). Geçmiş zamanlardan bugüne kadar verimsiz ve savurgan su kullanımı yöntemleri ile nehirler, göller ve yeraltı suları kurutulmuştur.

İhtiyaç fazlası tüketim ile su kaynaklarının tükenmesinin yanı sıra kirlilik de su kaynakları için olumsuz bir yer etmektedir. İnsanlığın dünyaya verdiği pek çok zarardan biri olan su kaynaklarının kirlenmesi son yıllarda özellikle plastik üretimi ve tüketimi ile ciddi bir kirlilik problemi haline gelmiştir (Firidin, 2015). Kirlilik ve gereğinden fazla su kullanımı, daha hızlı ve geniş kapsamlı su kıtlığına ve ekolojik yaşama ciddi biçimde zarar verebilecek önemli bir risk faktörüdür (Pawar, 2013).

Endüstrileşme ile insanların yaşamlarının son derece kolay hale gelmesinin maliyeti küresel ısınmayı ortaya çıkarmıştır (Freedman ve Jaggi, 2005). Geri dönüşü olmayan yöntemlerle doğal kaynakların kullanılması, çevrenin kirlenmesi ve üretim esnasında ekolojik dengeye verilen zararın önlenmesi amacıyla herhangi bir girişimin bulunmaması gezegenin olağan iklim koşullarına etki ederek olağan işleyişi tahrip edici etkide bulunmuştur. Özellikle kimyasal süreçlerle gerçekleştirilen her üretim başta su kaynakları olmak üzere diğer doğal kaynakları gelişigüzel bir biçimde tüketmekle birlikte ekolojinin yenilenmesine izin vermemektedir (Anju, Ravi ve Bechan, 2010).

Denizlere ve nehirlere kanalizasyon sularının atılması, her yıl sahil temizlikleri yapıldığı halde yaz aylarında denizlerin kirlenmesi, tarımsal faaliyetler için kimyasal tarım ilaçları ile gübrelemelerin yapılması, bazı organize sanayi ve endüstri kuruluşlarının kıyı kesimlere kurulması ve atıklarını denize bırakmaları gibi örnekler su kirliliğinin her geçen gün arttığını göstermektedir. Büyük ölçekli faaliyetlerin sebep olduğu kirliliğin yanı sıra bireysel olarak insan eylemleri de çevreye farklı zararlar vermektedir. Hava, su, toprak, gürültü ve ışık kirliliğine neden olan davranışların bireysel olması ekolojik sisteme zarar vermeyeceği anlamına gelmemektedir. Ev içi su kullanımında gereksiz miktarda su tüketimi, atıkların kanalizasyonlar aracılığıyla büyük su kütlelerine ulaşması gibi durumlar su kirliliğine neden olarak yakın gelecekte su kıtlığına zemin hazırlamaktadır. İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan atık suyun yüzde 80'i kirlilik giderilmeden suyollarına deşarj edilmektedir (UNDP, 2015b). Gündelik insan yaşamını son derece kolaylaştıran ancak ekolojik sisteme verdiği zararı tahmin edildiğinden çok olan plastik içeren ürünlerle su kaynaklarının kirlenmesi (mikroplastikler aracılığıyla) insanların çevreye verdiği en sık rastlanan zararlardandır (Wabnitz ve Nichols, 2010). Özellikle tek sefer kullanım için üretilen plastik materyaller geri dönüşümü olmaksızın yer altı suları, deniz ve okyanuslara karışarak su kirliliğine doğrudan neden olmakla birlikte su altı canlı yaşamını da tehlikeye atmaktadır (Gawande, Zamare, Renge, Tayde, ve Bharsakale, 2012).

Suyu boşa harcamak, suyu kirlenmek ve/veya kirlenmesine katkı sunmak su kıtlığına doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle su kirliliğinin dikkatli bir şekilde izlenmesi ve önlenmesi gerekir. Su her ne kadar sonsuz bir kaynak gibi görünüyorsa da tüketimi ve paylaşımı kontrol altında tutulması gereken doğal bir kaynaktır. Zira küresel ısınmanın neden ve etkileri ile birlikte doğal su kaynaklarının birer birer yok oluşu tüm dünyada örnekleriyle görülebilmektedir (Fuller ve Harhay, 2010). Öte yandan su kendi kendini yenileyebilen bir doğal kaynaktır ancak insani su tüketim hızı

bu yenilenme döngüsünün karşılayabileceğinden daha yüksektir (Postel, Daily ve Ehrlich, 1996).

Kullanılabilir su kaynakları ile su ihtiyacının örtüşmeyeceği ve bu açığın yıllar içerisinde artacağı bilinmektedir. UNDP, 2006 yılında 35 ülkenin 2020 yılında su kıtlığı yaşayacağına dair bir beklenti ortaya koymuştur ancak güncel durumun bu beklentilerin ötesinde olduğu anlaşılmaktadır (Cordeiro ve Servando, 2019). 2020 yılında 44 ülkenin su kıtlığı bakımından yüksek risk grubunda oluşu, 24 ülkenin ise orta-yüksek su kıtlığı yaşaması bu durumun gözlenebilir şekilde bir sorun teşkil ettiğine işaret etmektedir (Cordeiro ve Servando, 2019).

Suyun tüketim biçimi ekosistem içerisinde her alanda farklı tezahürler gösterir. Suyun tüketim miktarına ve su kirliliğine bağlı olarak oluşan sorunlar su kıtlığını meydana getirir ve bu tür sorunlar su güvensizliği çatı kavramı altında açıklanmaktadır.

Su Güvensizliği

Canlı yaşamının temel ihtiyaçlarından olan suya karşı insanlığın olumsuz tutumu dünyadaki su kaynaklarının hızla tükenmesine neden olmakla birlikte yeni kavramların ortaya çıkmasına da ortam hazırlamıştır. Su kaynaklarının kirlenerek kullanılamaz hale gelmesi ya da tükenmesi durumunda canlıların aktif ve sağlıklı bir yaşam tarzı için yeterli suya erişim sağlayamaması ve suya erişimin belirsiz olması durumu su güvensizliği olarak tanımlanmaktadır (Pawar, 2013; Wutich, 2020). Bu belirsizlik içme suyu olarak kullanılan bir doğal kaynağa erişimin kesin olmaması, sağlıklı yaşam sürme ve gıda üretimini sağlamak amacıyla erişilebilir olmayan maliyetleri de kapsamaktadır (Mitchell, 2019). Su güvensizliği, yalnızca insanları değil ekosistemde yer alan her canlıyı etkileyeceği bilinen problemlerin var oluş süreçlerindedir (Choudhary, Schuster, Brewis, ve Wutich, 2020).

Su güvensizliği; kıtlık, yoksullara ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik, kötüye kullanım, ticarileşme, politika ve yasaların eksikliği gibi kritik unsurlardan oluşmaktadır (Pawar, 2013). Bu kritik unsurları barındıracak şekilde su güvensizliği kavramı üç önemli noktaya vurgu yapılmaktadır. Bu kavramlar;

- Erişim; bir su kıtlığı ile karşı karşıya kalındığında suyu kimin temel bir hizmet olarak alması gerektiğine karar vermek için ilke ve prosedürlerin oluşturulmasını açıklamak için kullanılır (Pawar, 2013). Bireylerin kullanım amacı fark etmeksizin ihtiyaç duyduğu suyu elde edebilmelerinin değerlendirilmesine odaklanır.

- Yeterlik; ihtiyaç duyulan suyun bireylere, hanelere ve topluma yeterli miktarda dağıtımına ve yeniden dağıtımına işaret eder (Stevenson ve ark., 2012).
- Aktif ve sağlıklı yaşam tarzı; insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri amacıyla ihtiyaç duydukları yeteri kadar suya erişim sağlandığında bu suyun içilebilir ve insani koşullara uygun biçimde kullanılarak sağlıklı bir yaşamın devam ettirilmesi için elverişli olmasını değerlendirir (Choudhary ve ark., 2020; Kangmennaang, Bisung, ve Elliott, 2020).

Su kaynaklarının kullanılamaz hale gelmesi su güvensizliğini destekleyen bir faktördür. Hızla artan dünya nüfusunun talep ettiği su miktarı ile doğadan ödünç alınan kullanılabilir su kaynaklarının dengeli dağılmaması fazla ve yanlış su kullanımına işaret etmektedir (Gezer ve Erdem, 2018). Ülkelerde gerçekleşmekte olan kalkınma hareketleri kapsamında yapılan barajlar, su ve su akışına karşı gerçekleşen insani müdahaleler, sanayi atıklarının varlığı vb. nedenlerle güvenli içme suyu olumsuz etkilenerek su kıtlığını arttırmakta ve su güvensizliğine neden olmaktadır (Pawar, 2013). Suyun güvensizlik kelimesi ile anılması dahi yakın zamanda kitleleri etkileyecek bir su kıtlığı ile karşılaşılacağı imgesini oluşturmasına rağmen suyun savurgan bir biçimde kullanılmasının önüne geçilememiştir. Zira su güvensizliğine etki eden etmenlerin başında suyu boşa harcamak ve suyu kirletmek yer almaktadır.

Yapılan araştırmalar hane halkı su güvensizliği oranlarının gelişmekte olan ülkelerin kendi içlerinde ve bu ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterdiğini ortaya koymakta ve kent ile kırsal kesim arasında farklılıklar olduğunu açıklamaktadır. Bazı düşük ve orta gelirli ülkelerde su güvensizliği nispeten duyulmamış olsa da gelişmiş ülkelerde oldukça yaygındır ve hatta önemli bir deneyim değişkenliği bulunmaktadır. Bu nedenle, su güvensizliğine günümüzde ve gelecekte en çok nerede karşılaşılacağı hakkında daha fazla bilgi edinmek oldukça önemlidir (Young vd., 2019).

Kabul edilebilir kalitede yeterli miktarda suya erişimin bulunmaması; bireylerin sağlıklı ve aktif yaşam sürmesine, toplum refahının artmasına, sosyo-ekonomik kalkınmaya, ekolojik yaşam döngüsünün devam etmesine bir engel oluşturarak çok boyutlu yeni sorunları meydana getirebilir (Stevenson vd., 2012). Su güvensizliği sonucunda karşılaşılan problemler mevcut dezavantajlar ve sosyal sorunlar ile etkileşerek tezahür edebilir. Farklı sosyal boyutlardan dezavantajlara sahip olan insanların karşılaştığı her yeni problem, bireyin kendisine ve çevresine var olmaya devam eden sorun ile birlikte etki ederek karşılaşılan sorunların etki kapasitesinin artmasına neden olur (Nair, Paul, ve Menon, 2008; Wutich, 2020). Yoksul, yaşlı, engelli ve mülteci gibi

güçlenme gereksinimi bulunan grupların yeterli miktarda ve temiz suya erişiminin her zaman kesin olmadığı bir yaşam düzeni içerisinde hayatlarını devam ettirmeleri mevcut problemin farklı köklerle olgusallaşmasına neden olabilir (Abedin, Habiba, ve Shaw, 2013). Örneğin; Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi bölgelerde çok fazla insan evde güvenli su temini konusunda sıkıntı yaşar ve temiz su hizmetlerine erişemezse hanehalkı su güvensizliği ile içinde bulunulan COVID -19 pandemisinin yayılımını hızlandırabilir ve insanlar üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olabilir. Zaten kalabalık ve su güvensizliğinden etkilenen bölgelerde hastalıkların yayılması ile ilgili bireylerdeki kaygı artacak, artan endişe durumu da ayrımcılığa ve dezavantajlı bireylerin istismarına yol açacaktır (Staddon vd., 2020). Buna bağlı olarak kaynakların bireylere, gruplara ve toplumlara tahsis edilme süreçlerinin sosyal politikanın temel işlevlerinden olduğu düşünüldüğünde sosyal sorunları ortadan kaldırmak ve bireylerin, grupların ve toplumların güçlenmelerini amaçlamak doğrultusunda uygulanmakta olan sosyal politikaların su güvensizliği kavramı ile birlikte gözden geçirilmesi insani bir ihtiyaçtır (Pawar, 2013).

Suya Erişim ve Suyun Dağıtımı

Suyun ulaşılabilirliği ve erişilebilirliği, günümüzde neoliberal politikaların etkisiyle ve özelleşme yoluyla ticari bir boyuta ulaşmıştır. Dolayısıyla piyasalaşan suya erişebilmek ve istenen zamanda yeteri kadar temiz su kullanabilmek, insan hakları bağlamından uzaklaşarak ekonomik bir varlık göstergesi haline gelmiştir (Sertyeşilışık, 2017). Çok boyutlu yoksulluk endeksi hesaplamalarında çeşitli göstergelerden biri olan temiz suya ulaşım faktörü suyun bir insan hakkı olmasına rağmen ekonomik koşullarla olan ilgisinin somut görünümündendir (UNDP, 2019).

UNDP tarafından insani gelişim üzerine yapılan çalışmalarda yaşam standardı kalitesinin göstergelerine temiz içme suyuna ulaşma durumu dahil edilerek esasen suyun bir insan hakkı olduğu vurgulanmaktadır (UNDP, 2015a). Ancak günümüz dünyasında suya ulaşmakta güçlük çeken toplumların var olması insan hakları ihlallerinin meydana geldiğini betimlerken aynı zamanda bireylerin dezavantajlar bakımından çeşitli ortak özelliklere sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Suya erişim konusunda yaşanan adaletsizlikler suyun dağıtımı ve yeniden dağıtımı kavramlarını ele almayı gerektirir (Özsoy, 2009). Suyun dağıtımı; ev içi tüketim, tarım, sanayi ve canlı yaşamının devamı için kullanılması amacıyla nasıl dağıtıldığı ile ilişkili olup özellikle yoksul ve dezavantajlı birey ve gruplar için nasıl dağıtıldığını ifade eder. Suyun yeniden dağıtımı ise bir insan hakkı olarak suya evrensel erişimin sağlanması

ve ekosistemlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için adil bir dağıtımın gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. UNDP, suyun sektörler arasında dağıtımında derin bir eşitsizlik olduğunu, mevcut politikaların adil dağıtım kriterlerini karşılamadığını belirterek suyun belirlenmiş değerler ve prensipler ışığında yeniden dağıtılması gerektiğini öne sürmektedir (UNDP, 2019).

Suyun yeniden dağıtımı ile su kıtlığı yaşayan bölgelere su ulaştırılması ise farklı bir rekabet ortamını ve yeni bir piyasayı gündeme getirmiştir. Özellikle bireysel tüketicilere -hakları olan- suya ulaşabilmelerinin maliyeti olarak geri dönen emek ve ekonomik harcamalar, ticarileşen hakları ortaya çıkarmıştır (Kırkıcı, 2019; Sertyeşilışık, 2017). UNESCO tarafından 2009 yılında hazırlanan bir raporda su kıtlığının göl, nehir veya yeraltı sularından çok fazla su çekilmesi sonucunda ortaya çıkacağı, bunun sonucunda tedariklerin tüm insan ve ekosistem gereksinimlerini yeterince karşılayamayacağı, buna bağlı olarak da insanlar, endüstriler ve ekosistemler gibi potansiyel kullanıcılar arasında rekabete yol açacağı belirtilmiştir (UNWATER, 2009). Dolayısıyla varlıklı olmanın ya da yoksul olmanın bir işareti ve tükenmekte olan suya ulaşım faktörü bireyleri, grupları ve toplumları kendi biriciklikleri özelinde farklı boyutlarla etkilemektedir (Maleksaeidi ve Karami, 2013). Ekonomik değer atfedilen ve piyasalaşan suya erişim konusunda yoksulluk içerisinde olan sistemler doğrudan etkilenmektedir. Güvenli olmayan kaynaklardan su kullanan, temiz olmasa da suyu ev içi tüketimde kullanan, pek çok bakteri ve hastalık kapan ve bu nedenle hayatını kaybeden insanların olması bu durumun örneklerindendir (Watkins, 2006).

Suyun Sosyal Politikası

Su kaynakları kamu-özel ortaklığı çerçevesinde, kamu malı statüsüyle devletlerin tasarrufu altındadır. Fakat imtiyaz sözleşmeleriyle su konusundaki tüm hizmetlerin kamudan özel sektöre devredilmesi yoluyla su hizmetleri özelleştirilmektedir. İçme suyunun sağlanması ve su arıtma (sanite etme) hizmetlerinin yürütülmesi gibi faaliyetler su hizmetlerini kapsarken yerel yönetimler her iki hizmetin de yürütülmesinden doğrudan sorumlu olabilmekte veya dağıtım hizmetlerini özelleştirebilmektedir (Özsoy, 2009). Kamu-özel ortaklığı ile yürütülen uygulamalarda, şirketlerle yapılan sözleşmelere göre şirketler, su kaynakları üzerinde mülkiyet hakkı iddia edebilmekte olup, özelleştirmeye birlikte su kaynaklarına doğrudan erişimi engellemek gibi eylemlerde bulunma hakkına sahip hale gelebilirler.

Bunun sonucunda su kaynakları kamu malı statülerini kaybederek geniş kitleleri etkileyen problemleri ortaya çıkarabilir.

Özel kuruluşlara devredilen su hizmetlerinin sürekliliğini sağlayabilmek ve kalite güvencesini arttırabilmek gibi nedenlerle yeni piyasa kurallarının uygulandığı bir sektör yaratılmaya çalışılmaktadır (Özsoy, 2009). Su hizmetlerinde uygulanan yeni piyasa kuralları, özel kuruluşların rolü arttıkça kamu yararının gözetilmesi ilkesinin değişmesine neden olarak su hizmetlerinin uygulama alanında yerini özel çıkarların korunması ilkesine bırakmaktadır. Bu durum, özel kuruluşların etkinlikleri su faturalarına yansıtılmalarına ve suya erişimi zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak su faturalarını ödeyemeyen kişi ya da gruplar su ve su kaynaklarından mahrum kalabilmektedir.

Su hakkının sağlanabilmesi için öncelikle herhangi bir insanın, gelir seviyesine bakılmaksızın, yaşamın ve sağlığın devamlılığını sürdürmek amacıyla gereken minimum düzeyde (içmek, yemek hazırlamak, hijyen ve temizlik gibi temel insani ihtiyaçların karşılanması için gereken su miktarı) temiz (kaliteli) suya erişime sahip olması gerekmektedir (Smets, 2002; akt. Atvur 2013).

2006 İnsani Kalkınma Raporu, su kaynaklarına yönelik küresel uygulamaların başarılı olabilmesi için; tüm hükümetlerin suyu insan hakkı olarak kabul etmesi, su arıtma hizmetleri ile ilgili ulusal stratejilerin belirlenmesi, uluslararası yardım ile ulusal planların desteklenmesi ve küresel bir eylem planının geliştirilmesi maddelerini içeren dört temel gereklilik ortaya koymaktadır (Watkins, 2006). Bu gerekliliklerin gerçekleşmesi neticesinde de ülkeler tek başlarına su güvensizliği ile mücadele etmeyecek olup, küresel çapta su güvensizliğine karşı tedbirlerin alınması ve desteklenmesi sağlanmış olacaktır.

Küresel sistemde önemli bir etkiye sahip Birleşmiş Milletlerin görüşleri ve 2010 tarihli kararı, su hakkının yaygınlaşması yönünde atılan olumlu bir adım olarak düşünülebilir. İnsani ve ekolojik olarak ortak çıkarların korunması ve suya erişim sorunlarının çözümü için etkili sonuçların alınmasını sağlayabilmek amacıyla su hakkı konusuna devletler yasal düzenlemlerinde yer vermelidir (Atvur, 2013).

Temel bir insan hakkı olduğu düşünülen suyun neoliberal politikalarla özelleştirilerek satın alım gücü ile birlikte anılması farklı bölgelerde farklı sorunlara neden olabilmektedir. Ekonomik bir değer ifade eden temiz suya erişebilmek her birey, grup ve toplum bakımından kolaylıkla elde edilebilir bir kaynak değildir. Özellikle yoksulluk yaşayan kişiler gündelik yaşamlarını idame ettirmek için gereksinim duydukları temel

ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanırken sosyal adaletin tam anlamıyla sağlanamaması nedeniyle yeteri kadar suya erişememeleri yaşam kalitelerini doğrudan etkilerken yoksulluğun sürdürülmesine de neden olur. Su kaynaklarının özelleştirilmesi, sağlık hizmetlerinin özel sektör aracılığıyla sunulmasına benzer biçimde insanların yaşamına etki eder ve mevcut sosyal sorunları artırarak ve yenilerini ortaya çıkararak yeni bir problem terminolojisinin gelişmesine neden olur.

Sosyal politikalara yön veren ve uygulayan bir disiplin ve meslek olan sosyal hizmet, sosyal sorunları çözümlerken pek çok kuramdan faydalanır. İnsanların, dünyayı ekonomik amaçlarla sömürmeleri sonucunda ortaya çıkan problemlerden olan iklim krizinin getirdiği olumsuz koşulları anlamak, bu durumun insanlara olan etkisini irdelemek ve çözüm yolları üretmek amacıyla ekososyal hizmet ve yeşil sosyal hizmet gibi bakış açılarından faydalanır.

Sosyal Hizmetin Su Güvensizliğine Bakışı

Sosyal hizmet sorun çözmeyi ve toplumsal refahı artırmayı amaçlarken kılavuz ve hedef olarak insan haklarına başvurur; her bireyin belirlenmiş hak ve özgürlüklere sahip olduğunu kabul eder ve uygulamalarını insan haklarını pratiğe dökerek gerçekleştirir (Zastrow, 2014).

Sosyal hizmet, toplum refahını amaçlayan bir meslek olmasına karşın dünyada meydana gelen çevresel felaketler sonucu oluşan değişimlerin insanlar üzerindeki etkisi üzerine çalışmaya geç bir dönemde başlamıştır. Bu duruma gerekçe olarak sosyal hizmetin, insan merkezci (anthropocentric), klinik ve modernist paradigmaya dayanarak meslekleşme süreci öne sürülmektedir (Ramsay ve Boddy, 2017). Son yıllarda akademik alanda sosyal hizmetin çevre ile ilişkisine, ekososyal hizmet bakış açısının kullanılmasına rastlansa da çevresel sorunların insanlar üzerindeki etkileri uzun yıllar boyunca devam etmiştir. 2014 yılında Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu (International Federation of Social Workers, IFSW), *Küreselleşme ve Çevre* adlı kılavuzuyla sosyal hizmet uzmanlarını mesleki müdahalelerinde doğal çevreyi de gözetmeleri için teşvik etmesiyle birlikte sosyal hizmet doğal yaşama daha duyarlı hale gelmiştir (IFSW, 2014). Ayrıca bu kılavuzun sosyal hizmetin profesyonel ilkelerinden olan sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri ile yaklaşılmasını önermesiyle birlikte çevresel felaketler doğrudan sosyal hizmetin alanına girmiştir.

Ekososyal hizmet alanı ile olgusallaşmaya başlayan sosyal hizmetin bu alanı sosyal sorunları insan merkezli ele almaktan çok ekososyal bir paradigma ile mercek altına

alır. Esasen ekososyal hizmet yeni bir sosyal hizmet alanı olmaksızın sosyal hizmetin her alanında faydalanılabilecek ve insanları doğal çevreye verilen zararlarla yüzleştirebilecek bir bakış açısıdır. Bu bakış açısı ekosistemdeki tüm yaşamın birbirine bağlı olduğunu ve dolayısıyla herkesin refahını teşvik etmek için kaynakların adil ve sürdürülebilirliğini amaçlar. Bu doğrultuda çeşitli kavramlar kullanılmaktadır ancak pek çok kavram, kapsayıcılığı ve değişen dünya düzenine göre yenilenmemesi nedeniyle eleştirilmektedir. Çevresel adalet, ekolojik adalet gibi kavramların sağladığı paradigma sosyal hizmetin araçları ile eşzamanlı kullanılarak yeşil sosyal hizmet uygulaması olarak uygulanmaktadır.

Çevresel adalet, tüm insanları farklılıklarıyla kapsayarak çevre koruma hedefi taşıyan politikaların üretilmesi, uygulanması ve güçlenmelerine ilişkin eşit ve anlamlı bir katılımı taahhüt eder. Odaklandığı husus ise her bireyin herhangi bir çevresel faaliyetin olumsuz koşullarını eşitsiz bir şekilde taşıması ve alınacak kararların süreçlerinde aktif rol oynayarak karar vericileri etkilemektir. Bireylere etkin bir rol veren bu kavram yapısal eşitsizlikleri kapsamaması ve iklim krizi ve çevre yönetimi gibi politik sonuçların insanlar üzerindeki etkileri önemsemesi nedeniyle insan merkezliği öne sürülerek eleştirilir (Ramsey vd., 2016; Rambaree vd., 2019).

Ekolojik adalet ise çevresel bozulmaları insan merkezci bir bakış açısıyla ele almak yerine yapısal eşitsizliklere de değinerek; insanları ekosistemin yalnızca bir parçası olarak değerlendirir ve böylece ekosistemin unsurları olan diğer tüm canlıları odak haline getirir. Yalnızca insanların değil su kaynaklarının, su canlılarının, ormanların, havanın kısacası tüm ekosistemin iyiliğini savunur. Temel önerisi ise insanların ekosistem olmaksızın hayatlarına devam edemeyeceğini önerir, bu durum insanların beslenme, su ve temiz hava ihtiyaçlarıyla doğrudan ilgilidir (Ramsey vd., 2016; Rambaree vd., 2019).

Yeşil sosyal hizmet ise “Çevresel kriz verilen verilen yanıtların yoksulluğa, yapısal eşitsizliklere, sosyoekonomik farklılıklara, sanayileşme süreçlerine, tüketim kalıplarına, küresel bağımlılıklara ve sınırlı doğal kaynaklara karşı nasıl meydan okuduğu ve bunları nasıl ele aldığı üzerine odaklanmaktadır.” (Dominelli, 2018: 12).

Tüm canlılara fiziki çevreleri ile birlikte saygı duyulması gerektiğini, insanlar ve çevreleriyle güçlendirici ve sürdürülebilir ilişkiler geliştirmeyi, yoksulluğun azaltılmasını, aşırı tüketim sonucu gelişen sanayi modelini irdelemeyi ve sosyal ve çevresel adaleti teşvik etmeyi öneren yeşil sosyal hizmet uygulaması, dünyada

kaynaklarının adil dağılımını bu kaynakları özenle kullanmayı savunur. Sürdürülebilir ve zenginleşen dünya idealinin gerçekleşmesi için insanlarla mikro, mezzo ve makro düzeyde çalışılması gerektiğini ve bunu yaparken de doğa ve toplum ilişkilerine saygıyı gözetmeye, var olmayı bir arada ele almaya dikkat çeker (Dominelli, 2018).

Sosyal hizmet, diğer sorun alanlarına yaklaşırken kullanmakta olduğu eklettik bilgi ve insan hakları, sosyal adalet ve ortak sorumluluk ilkeleri ile su güvensizliğini kendi sorun alanında tanımlayabilir. Sosyal hizmet ile suyun ilişkisi esasen suyun bir insan hakkı olmasından kaynaklanmaktadır. İnsan hakları, tüm insanları kapsayan temel hak ve özgürlükleri tanımlarken herhangi bir ayırım gözetmemektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde su hakkına doğrudan değinilmese de bildirgenin üçüncü maddesi¹ yaşam hakkından bahsetmektedir. İnsan yaşamı için vazgeçilmez bir öneme sahip olan su, yaşam hakkı bağlamında temel bir ihtiyaç olarak değerlendirilmelidir. İnsan hakkı olarak tanımlanan su; erişim, dağıtım ve tüketim bağlamında politikalarla değerlendirilerek insan haklarına duyarlı bir biçimde en uygun koşullarda sunulması gerekir.

Su hakkında üretilen politikaların yapılmasında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise sosyal adalettir (Özsoy, 2009). Özgürleştirici bir disiplin olan sosyal hizmet, insan haklarının yanı sıra sosyal adaleti de bir merkez olarak kabul eder. Sosyal adalet; bireysel farklılıklara saygı yaklaşımıyla, toplumdaki yer alan her bir ferdin toplumsal süreçlere aktif katılımını, tüm süreçlerde adil bir sistem oluşturulmasını ve bireylere eşit imkanların sunulmasını teşvik eden bir ilkedir (Bozdemir ve Duman, 2020). Aynı zamanda sosyal adalet kavramı eşitliğin sağlanmasını ve korunmasını, bireylerin sahip oldukları haklarla ilgili bilinçlendirilmesini de kapsamaktadır. Sosyal adalet kavramı yalnızca ekonomik gelir dağılımının neden olduğu eşitsizliklerden meydana gelen sorunlara odaklanmamakta, ayrıca insan hak ve özgürlüklerinin yerine getirilmesi suretiyle gelir dağılımına eleştirel bir şekilde yaklaşır (Tuncay ve Erbay, 2006). Dolayısıyla refahın artırılması, dezavantaj oluşturacak koşulların ortadan kaldırılması ve bireylerin güçlenmeleri hedefiyle sürdürülen sosyal adaletin suya erişim konusundaki bakış açısı yine sosyal devlet unsurlarını gözetken ve toplumsal refahı destekleyen bir rolde olacaktır. Temiz ve yeterli miktarda suya erişim sağlamanın temel insani haklar ve özgürlükler kapsamında ele alınması nedeniyle sosyal adalet kavramı sınıflı toplum yapısına ve suyun sınıflı dağıtımına eleştirel bir şekilde yaklaşmaktadır (Firdin, 2015; Özsoy, 2009). Olası bir su kıtlığı yaşandığında

¹ Madde 3: "Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır."

ekonomik harcama yaparak suya erişme imkanına sahip olamayan yoksulluk içerisinde yaşayan bireylerin, mevcut dezavantajlı durumları ile su güvensizliğini birlikte yaşamaları halinde karşılaşılabilecekleri sorunlar insan hakları ve sosyal adalet bağlamında değerlendirilmelidir.

Sosyal sorunlar birbirleri ile ilişkili bir şekilde tezahür ederler. Dolayısıyla bir sorun nedeniyle güçlük yaşayan bir birey çeşitli sistemler nedeniyle farklı dezavantajlar yaşayarak pek çok sorunu birlikte deneyimleyebilir. Bu noktada yoksulluk nedeniyle temiz suya erişememe, beslenme gibi hayati bir ihtiyacın giderilememesi, bu doğrultuda artan hastalıklar ve ölümler sosyal bilimlerin müdahale etmesi gereken; insan hakları, sosyal adalet ve ortak sorumluluk ilkeleri ile ele alınması gereken bir soruna evrilmektedir (Mitchell, 2019; Pawar, 2013).

Bireylerin, grupların ve toplumun birbirleri ile devamlı bir ilişki içerisinde olduklarını ve herhangi bir unsurda meydana gelen değişimin sistemin bütününe etkileyeceğini öne süren sistem teorisine göre su güvensizliği irdelendiğinde sistemlerden birinde suya ulaşamama nedeniyle hastalık ve ölümlerin olması diğer alt sistemlere de etki ederek bireyleri biyopsikososyal anlamda derinden etkileyecektir (Adeel, 2016; Young vd., 2019). Sosyal hizmet, etkin problem çözme, gelişimsel kapasitenin artırılmasını, baş etme stratejilerinin kazanılmasını, ihtiyaç grupları ile kaynak, hizmet ve fırsatları ilişkilendirmeyi, sosyal politikalar üretmek sorunlara makro yaklaşmayı amaçlayan bir meslek olarak insan ve toplum refahına karşı bir tehdit olan suya ulaşamama durumunda meydana gelebilecek her tür olumsuz yaşam deneyimlerini önlemek ve mevcut kaynakları korumak için uygulamalar yürütür (Zastrow, 2014). Bu uygulamalar genellikle pek çok yönden güçlenme gereksinimi bulunan ve çeşitli dezavantajlara sahip olan nüfus grupları ile birlikte planlanır ve uygulanır. Etkili bir uygulama modeli olan önleme çalışmaları ise sorun ile karşılaşmadan önce kanıta dayalı uygulamalar neticesinde sorunu tahmin ederek bu sorundan etkilenebilecek bireylerle sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirmektedir (Horejsi ve Sheafor, 2014).

Su güvensizliği kavramı ise su kıtlığının bir habercisi olarak sosyal hizmet uygulamalarına yön verebilir. Su kıtlığı meydana gelmeden önce gündeme alınması gereken su güvensizliğinin gelecek zamanlarda toplumda nasıl tezahür edeceği, dezavantajlı bireylerin bu problemten nasıl etkileneceği ve en etkili çözüm yöntemlerinin neler olduğunun kanıta dayalı bir şekilde tasarlanarak uygulanabilir hale getirilmesini sağlayabilir. Su kıtlığının oluşması halinde koruyucu sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirilerek problemin etkisinin azaltılması amaçlanabilir.

Suya erişim problemi ile karşılaşıldığında bu problemde en hızlı bir şekilde etkilenecek olan kişiler sosyal sorunlar yaşayan müracaatçı gruplarıdır. Başta yoksulluk olmak üzere çeşitli bakımdan güçlük içerisinde yaşamını idame ettiren bireylerin doğrudan etkileneceği bir problem olan su kıtlığı ekolojik perspektif ile sosyal hizmet mesleğinin kendisine problem edinmesi gereken güncel bir sorun alanıdır. İnsan haklarının yerine getirilmesi, sosyal adaletin sağlanması amacıyla bireyler, gruplar ve toplumla çalışan sosyal hizmet mesleği, suya erişmekte güçlük çeken müracaatçı grupları ile birlikte çalışabilir ve bütüncül bakış açısı vasıtasıyla karar alma süreçlerinde bulunmayan/bulunamayan grupların suya erişim haklarının yerine getirilmesi amacıyla savunuculuk yapabilir (Dominelli, 2018). Yaşam hakkından ve insanın onur ve değerine olan saygı ilkesinden hareketle sosyal hizmet, su kıtlığının yaşanması halinde müracaatçı gruplarının refahını korumak amacıyla suyun yeniden dağıtımında sosyal politikaları harekete geçirerek mesleki çalışma gerçekleştirir.

Sosyal hizmet mesleğinin uluslararası düzeyde politikalarını belirleyen Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonunun yayınlamış olduğu Sosyal Hizmet ve Küresel Kalkınma Ajandası kapsamında 2017 ve 2018 yıllarında Toplumsal ve Çevresel Sürdürülebilirliği Teşvik Etme konusu gündem olarak belirlenmiştir (Jones ve Truell, 2012). Her ne kadar sosyal hizmet uzmanları için küresel bir gündem olarak toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi belirlenmiş olsa da sosyal hizmet uzmanlarının kendi mesleki gündemlerine ekolojik konular başta olmak üzere su güvensizliğini almadıkları çevre konuları ile ilgili tutumları hakkında yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Yanardağ, 2019).

Toplumsal ve çevresel sürdürülebilirlik düşünüldüğünde su ekosisteminin korunmadığı durumlarda su kıtlığı yaşanabilecek bu da toplumsal sorunları beraberinde getirecektir (Case, 2017). Günümüzde su ve su tüketimi, adil su paylaşımı, temiz içme suyuna erişim, su ekosisteminin korunması gibi konular tüm dünyanın gündemi haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda artış gösteren su tüketimi ve su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı gibi nedenlerle yaşanabilecek su kıtlığı için sosyal politika müdahalelerine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaca karşılık sosyal hizmet uzmanları, farkındalığın artırılması, gerekli politikaların oluşturulması ve uygulanması aşamalarında rol alabilir (Pawar, 2013).

Sosyal Hizmetin Rolü

Su güvensizliğinden etkilenen mevcut eşitsizliklerin yeni biçimlerini fark etmek ve karşılaşılan zorlukların güçlenme yoluyla üstesinden gelinmesi amacıyla önemli katkılar sunmak sosyal hizmetin temel bütüncül hedeflerindedir. Bu hedefi gerçekleştirmek amacıyla çeşitli paradigmalardan faydalanılarak su güvensizliğine sosyal hizmet perspektifi ile yaklaşılabilir.

Ekososyal hizmet uygulaması, mevcut sosyal hizmet becerilerinin çevre sorunlarına yaratıcı bir şekilde uygulanmasını gerektirir. Yapılan çalışmalar sosyal hizmet becerilerinin çevresel bozulmaları azaltmak ve önlemek amacıyla kullanılmasının yararlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu beceriler arasında ihtiyaç analizi, toplum planlaması, toplum örgütlenmesi, toplum kalkınması, toplum eğitimi ve ağ oluşturma değişim ve güçlenme odaklı müdahale becerileri yer alır (Rambaree vd. 2019).

Su güvensizliğine karşı yeşil sosyal hizmet ise insan sağlığını tehlikeye atacak riskli faaliyetlerden kaçınmayı, karşılaşılabilecek tehditleri fark ederek güvenlik açığını azaltarak dayanıklılığı artırmayı, olası su kıtlığı gibi problemlerle karşı hazırlıklı olmayı ve bu tür afetler gerçekleşmeden önce önleme çalışmalarının yapılması konusunda toplumsal roller öne sürmektedir (Dominelli, 2018).

Politikalara eleştirel yaklaşmak, sosyal medyayı kullanarak sayıca fazla insana ulaşmak, bilinç yükseltici atölye çalışmaları yapmak, kamusal alanda değişikliklerin sağlanması bakımından lobicilik aracılığıyla karar vericilere alternatifler sunarak uygulanacak fikirlere etki etmek gibi faaliyetlerle su tüketimi bilincine dair bir politik ilerleme sağlanabilir.

Sosyal hizmetin odağında çevresel bozulmalara müdahale etmenin önemli bir yeri vardır ancak sosyal hizmet, çevresel bozulmanın önlenmesinde proaktif olmalıdır. Buna bağlı olarak da su güvensizliğinde erişim ve yeterlilik konuları dikkatle irdelenmeli, her bireyin adil bir biçimde suya erişimi konusunda çalışmalar önceliklendirilmelidir. Özellikle toplumla çalışma kapsamında verilebilecek eğitimlerin temel amacı topluma su kullanımı ile suyun şimdiki ve yakın gelecekteki durumu hakkında farkındalık kazandırmak olmalıdır. Toplum meydana getiren sistemlerin su kullanımı hakkında farkındalığa sahip olmaları ve bilinçli tüketim eylemlerinde bulunmaları tehdit altında bulunan su kaynaklarının yok olmasının önünde önemli bir koruyucu faktördür.

Kamu kurumlarının ve özel kuruluşların su kaynaklarını koruma konusunda etkin rolünün su sağlayıcılığı olmasının yanında, eğitim de önemli rollerinden biridir. Çevre duyarlılığı eğitimlerinin küçük yaşta verilmesiyle ve çocuklarla birlikte ebeveynlerinin de bu eğitimlere katılımı sayesinde, çevre duyarlılığı eğitimleri daha fazla bireye etki edebilmektedir. Tüm bu eğitimlerin de su güvensizliğine karşı aktif ve sağlıklı yaşam kavramına eşdeğer olacağı düşünülmektedir. Örneğin; Melbourne, Avustralya'da eğitimler ve farkındalık kampanyaları ile su tüketimi yüzde 57 oranında azaltılmış, California, ABD'de ise su tüketimi eğitimlerin etkisi ile birlikte yüzde 20'ye yakın bir oranda azalma olduğu raporlanmıştır (Bryx ve Bromberg, 2009; Zuchowicki ve Kuczynski, 2008; akt. Atvur 2013).

Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yayınlanmakta olan su raporları sonuçlarına göre ülkemiz hızla "su yoksulu" olma yolunda ilerlemektedir. Bunu önleyebilmek amacıyla; ülkemizde de su yönetimi hakkındaki mevcut politikalar incelenmeli ve yeni politikalar geliştirilmeli, tüm ülke genelinde kamu, özel kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları iş birliği içerisinde suyun kullanımı ve çevresel duyarlılık konularında eğitim faaliyetleri düzenlemelidir (Gezer ve Erdem, 2018). Sosyal hizmet uzmanının toplumu harekete geçirici, kolaylaştırıcı, kaynakları harekete geçirici ve koordine edici rolleri bu eğitim faaliyetlerinde sıklıkla kullanılmalıdır. Yeşil sosyal hizmetin hedeflerinin uygulanması mevcut bilimsel bilginin toplumun harekete geçmesiyle birlikte pratiğe aktarılması ile mümkündür. Dolayısıyla bu eğitimler yeşil sosyal hizmet uygulamasının sunduğu politik hareketlerle örülü bir araştırma ve uygulama alanından temellendirilmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tüm dünya ülkeleri gibi ülkemiz de hızla su kıtlığı yaşamaya yaklaşmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde su kıtlığı ile karşı karşıya kalındığında veya su kıtlığı yaşamaya kısa bir dönem kaldığında önlemler genellikle hızla arttırılmaktadır. Türkiye doğal kaynaklar açısından her ne kadar zengin bir coğrafi konuma sahip olsa da kaçınılmaz olan bu gerçek aslında bir su güvensizliğidir.

Su güvensizliğine karşı; su kıtlığı yaşamaya kısa bir zaman kalmadan çok daha önce gerekli önlemler alınmalıdır. Buna bağlı olarak da toplumsal yaşam düzenine dokunacak radikal sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Gerekli sosyal politikaların şekillenmesi konusunda da "sosyal adalet" ilkesi mesleğinin etik kodları arasında yer eden ve toplumla çalışma konusunda da bilgi, beceri ve değerlere sahip olan sosyal hizmet uzmanları öncülük etmelidir. "Çevresi içinde birey" anlayışı ile

müracaatçıları değerlendiren sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların çevresi ile ilgili değişim ve gelişmeleri de izlemeli, gerektiği durumlarda da rehberlik etmelidir.

Sosyal hizmet uzmanlarının su politikalarında hem merkezi hem yerel yönetimlerde sosyal politikaların düzenlenmesi kapsamında savunuculuk rolünü de aktif bir şekilde kullanması gerekmektedir. Suyun ev, tarım, sanayi ve ekosistemlere nasıl dağıtıldığı, bu tür dağıtımdan en çok hangi sistemlerin etkilendiği konusunda farkındalık yaratmaları gerekmektedir. Bu kapsamda; Orman ve Su İşleri Bakanlığında istihdam edilecek sosyal hizmet uzmanları saha araştırmaları yaparak su güvensizliğine yönelik toplumun ihtiyacı doğrultusunda gerekli projelerin planlanmasının ve yürütülmesinin sağlanması, toplumu bilinçlendirmek amacıyla toplumla çalışma kapsamında sosyal hizmet uzmanının rehberlik rolünün aktif bir şekilde kullanılması önerilmektedir.

Yeşil sosyal hizmet uygulamasının önerilerinden olan sosyal, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde uygulamalarda bulunan kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulmalı ve kaynak ve hizmetlerin eşit biçimde dağıtılmasını destekleyen politikalar üreterek su güvensizliği ile önlem almak suretiyle mücadele edilebilir (Dominelli, 2018). Bu doğrultuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gibi su tüketimi ile dolaylı olarak ilgili olan bakanlıklarda sosyal hizmet uzmanları istihdam edilebilir. Böylece su kaynaklarının kullanımını gerektiren projelerin topluma ve ekosisteme olası etkilerinin biyopsikososyal bakımdan ortaya konulmasında sosyal hizmet uzmanları savunuculuk rolü ile yer alabilir. Çevresel Etki Değerlendirme Raporları'na katkı vererek geri dönüşü olmayan müdahaleleri önleme ve toplum bilinçlenmesine ilişkin çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermekte olan Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü, ülkemizde su ve su kaynaklarını değerlendirme, yönetme ve düzenleme gibi hedeflere ulaşmak amacıyla görev ve yetkileri olan önemli bir kurumdur. DSİ'nin enerji kaynakları, tarımda sulamanın önemi, içme suyu hizmetlerine ulaşılabilirliğin sağlanması ve desteklenmesi, çevresel düzenlemeler ile su taşkınlarının önlenmesine yönelik çalışmaların yapılması gibi sorumlulukları da vardır. DSİ'nin "*Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Yasa*"da da değişiklikler yapılarak su politikalarının su güvensizliği yaratmayacak şekilde düzenlenmesi önerilmektedir. Olası bir su kıtlığı yaşandığı durumda suya erişimin nasıl olacağına dair de yasal düzenlemeler yapılmalı ve sosyal hizmet uzmanları bu düzenlemeleri ayırım

gözetmeksizin toplum yararını gözeterek incelemeli ve politika önerileri sunabilmelidir.

Eşitlik ve adalet arayışı çevresel eşitliği gerektirir, tüm canlıların güvenli ve temiz ortamlara eşit erişme hakkı mesleki müdahalelerde göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle yoksullukla mücadele eden dezavantajlı grupların olası su kıtlığı durumunda suya erişimi ile ilgili sosyal politika önerilerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra su tüketimi konusunda danışmanlık, biyopsikososyal ihtiyaç ve sorunlara yönelik bilinçlendirme ve gerektiği durumlarda da toplulukları ve kanaat önderlerini harekete geçirme konusunda da sosyal hizmet uzmanları aktif rol alabilir.

Sosyal hizmet uzmanları politik olmalı, kamusal değerlerin ve politikanın geliştirilmesinde liderlik göstermeli, güçlenme odaklı hak ve adaleti savunmalıdır. Tüm bunların yerine getirilmesinden önce dünyada henüz eşitsiz bir biçimde yaşanan su güvensizliğinin diğer disiplinlerin yanı sıra sosyal hizmet bilimi ve mesleğini de ilgilendirdiğine dair bilinç oluşturulmalı ve bu sorunun önemi kavranmalıdır. Derin ekoloji hareketinin önerdiği gibi sosyal hizmet de insanların ekolojiden ayrı olmadığını, insanların yeryüzü ile ilişkilerinin birlikte ele alınmasını ve ortak ve sürdürülebilir refahı hedeflemek gerekli ve bütüncül bir girişimdir (Rosenhek, 2006). Sosyal hizmetin ekosistem sorunlarına eğilmesi yeterince geç kalınmış bir adımdır. Hem sosyal hizmet uygulayıcıları hem de sosyal hizmet bilimi su güvensizliğine dair yeni sorunları tespit edebilmeli ve bu sorunlara için çözüm üretim sürecinde yeniliklere açık olmalıdır. Ekosistemin devamlılığını sağlamak için paradigmlar geliştirilip pratiğe aktarılmalıdır.

Eklektik bilgi ile beslenen ve zenginleşen sosyal hizmet özellikle su güvensizliği gibi küresel olmasına karşın henüz her bölgeyi etkilemeyen sorunlarla çalışırken politika, sosyal ve fiziki bilimler gibi diğer disiplinlerden faydalanmalı ve iş birliği ile doğru değerlendirme ve çözüm üretme sürecini vaka yönetimi yaklaşımından faydalanarak yürütmelidir.

Sonuç olarak; sosyal sorunlara yönelik çözüm ve önleme uygulamaları sunan sosyal hizmet mesleği; su güvensizliği konusunda bireylerle, gruplarla ve toplumla yeşil sosyal hizmet, ekolojik adalet, biyolojik çeşitliliğin korunması, karşılıklılık ve dayanışma ışığında gerekli değişimi başlatmalı ve bu değişimi sürdürebilmelidir.

KAYNAKLAR

- Abedin, M. A., Habiba, U., & Shaw, R. (2013). *Water insecurity: A social dilemma*. Emerald Group Publishing.
- Adeel, Z. (2016). *Imagining Indus: overcoming water insecurity in the Indus Basin*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg.
- Anju, A., Ravi S, P., & Bechan, S. (2010). Water pollution with special reference to pesticide contamination in India. *Journal of Water Resource and Protection*, 2010.
- Atvur, S. (2013). Küresel su politikalarında temel tartışmalar. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14 (1), 315-334.
- Ayboğa, E. (2010). *Yaşam Hakkı Olarak Su*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.
- Aydın, A. (2017). Avrupa birliği üyesi olarak Güney Kıbrıs'ta su kıtlığı ile mücadele. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 25-34.
- Bozdemir, R., & Duman, N. (2020). Sosyal hizmet ve sosyal adalet savunuculuğu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (69).
- Brewis, A., Workman, C., Wutich, A., Jepson, W., Young, S., & Household Water Insecurity Experiences - Research Coordination, N. (2020). Household water insecurity is strongly associated with food insecurity: Evidence from 27 sites in low- and middle-income countries. *Am J Hum Biol*, 32 (1).
- Bryx, D., & Bromberg, G. (2009). Best practices in domestic water demand management. *Friends of the Earth Middle East FoEME. Tel Aviv*.
- Case, R. A. (2017). Eco-social work and community resilience: Insights from water activism in Canada. *Journal of Social Work*, 17 (4), 391-412.
- Choudhary, N., Schuster, R., Brewis, A., & Wutich, A. (2020). Water insecurity potentially undermines dietary diversity of children aged 6-23 months: Evidence from India. *Matern Child Nutr*.
- Cordeiro, A., & Servando, K. (2019). These countries are the most at risk from a water crisis. Erişim adresi: <https://www.bloomberg.com/graphics/2019-countries-facing-water-crisis>.
- Dominelli, L. (2018). *Yeşil Sosyal Hizmet*. (Çev. Ed. Arzu İçağasıoğlu Çoban) Ankara: Nika Yayınevi.
- Firidin, E. (2015). Su sorununun, su hakkı ve su etiği çerçevesinde değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 43-55.
- Freedman, M., & Jaggi, B. (2005). Global warming, commitment to the Kyoto protocol, and accounting disclosures by the largest global public firms from polluting industries. *The International Journal of Accounting*, 40 (3), 215-232.
- Fuller, A. C., & Harhay, M. O. (2010). Population growth, climate change and water scarcity in the southwestern United States. *American journal of environmental sciences*, 6 (3), 249.

- Furlong, K. (2010). Neoliberal water management: trends, limitations, reformulations. *Environment and Society: Advances in Research*, 1, 46-75.
- Gawande, A., Zamare, G., Renge, V., Tayde, S., & Bharsakale, G. (2012). An overview on waste plastic utilization in asphaltting of roads. *Journal of Engineering Research and Studies*, 3 (2), 1-5.
- Gezer, A., & Erdem, A. (2018). Su stresi, su kıtlığı ve su tasarrufu hakkında halkın farkındalığının belirlenmesi: Akdeniz Üniversitesi örnek çalışması. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 4(2), 113-122.
- Hofste, R. W., Reig, P., & Schleifer, L. (2019). 17 countries, home to one-quarter of the world's population, Face Extremely High Water Stress. Erişim adresi: <https://www.wri.org/blog/2019/08/17-countries-home-one-quarter-world-population-face-extremely-high-water-stress>.
- Horejsi, J., & Sheafor, B. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler* (D. B. Çiftçi Ed. 1. Baskı): Nika Yayınevi.
- IFSW. (2014). Globalisation and the environment. Erişim adresi: <https://www.ifsw.org/globalisation-and-the-environment>.
- Jones, D. N., & Truell, R. (2012). The global agenda for social work and social development: a place to link together and be effective in a globalized world. *International Social Work*, 55 (4), 454-472.
- Kangmennaang, J., Bisung, E., & Elliott, S. J. (2020). 'We Are Drinking Diseases': Perception of Water Insecurity and Emotional Distress in Urban Slums in Accra, Ghana. *Int J Environ Res Public Health*, 17 (3).
- Khozondar, B. E., & Köksal, M. A. (2017). *Elektrik üretiminde su tüketimi ve co2 salımı ilişkisi*. VII. Ulusal Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu.
- Kırkıcı, D. D. (2019). *Su güvenliği kavramının ve su güvenliği indekslerinin bir değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Magsig, B. O. (2015). *International water law and the quest for common security*. Milton Park, Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.
- Maleksaeidi, H., & Karami, E. (2013). Social-ecological resilience and sustainable agriculture under water scarcity. *Agroecology and sustainable food systems*, 37 (3), 262-290.
- Mayer, P. W., DeOreo, W. B., Opitz, E. M., Kiefer, J. C., Davis, W. Y., Dziegielewski, B., & Nelson, J. O. (1999). Residential end uses of water. İçinde: The Water Research Foundation: Amer Water Works Assn.
- Mitchell, F. M. (2019). Water (in) security and American Indian health: social and environmental justice implications for policy, practice, and research. *Public Health*, 176, 98-105.
- Mitlin, D., Beard, V. A., Satterthwaite, D., & Du, J. (2019). *Unaffordable and Undrinkable: Rethinking Urban Water Access*. Erişim adresi https://wriorg.s3.amazonaws.com/s3fs-public/unaffordable-and-undrinkable_0.pdf.

- Muluk, Ç. B., Kurt, B., Turak, A., Türker, A., Çalışkan, M. A., Balkız, Ö., ... Zeydanlı, U. (2013). *Türkiye’de Suyun Durumu ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif*. Nair, K. N., Paul, A., & Menon, V. (2008). *Water insecurity, institutions, and livelihood dynamics: a study in Plachimada, Kerala, India*. Delhi: In collaboration with Centre for Development Studies, Daanish Books.
- Öktem, U., & Aksoy, A. (2014). Türkiye'nin su riskleri raporu. *WWF-Türkiye, Ofset Yapımevi*.
- Özsoy, S. (2009). *Su ve yaşam: suyun toplumsal önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Pawar, M. (2013). Water insecurity: a case for social policy action by social workers. *Australian Social Work*, 66 (2), 248-260.
- Postel, S. L., Daily, G. C., & Ehrlich, P. R. (1996). Human appropriation of renewable fresh water. *Science*, 271 (5250), 785-788.
- Rambaree, Meredith C. F. Powers & Richard J. Smith (2019) Ecosocial work and social change in community practice, *Journal of Community Practice*, 27: 3-4, 205-212.
- Ramsay, S., & Boddy, J. (2017). Environmental social work: A concept analysis. *The British Journal of Social Work*, 47 (1), 68-86.
- Rosenhek, R. (2006). Earth, Spirit and Action: The Deep Ecology Movement as Spiritual Engagement. *The Trumpeter*, 22 (2).
- Seckler, D., Barker, R., & Amarasinghe, U. (1999). Water scarcity in the twenty-first century. *International Journal of Water Resources Development*, 15 (1-2), 29-42.
- Sertyeşilişik, E. (2017). Türkiye'nin su kaynaklarının ekonomi politikası üzerine bir inceleme. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 10 (1), 28-30.
- Staddon, C., Everard, M., Mytton, J., Octavianti, T., Powell, W., Quinn, N., ... & Geere, J. (2020). Water insecurity compounds the global coronavirus crisis. *Water International*, 1-7.
- Stevenson, E. G., Greene, L. E., Maes, K. C., Ambelu, A., Tesfaye, Y. A., Rheingans, R., & Hadley, C. (2012). Water insecurity in 3 dimensions: an anthropological perspective on water and women's psychosocial distress in Ethiopia. *Soc Sci Med*, 75 (2), 392-400.
- Tuncay, T., & Erbay, E. (2006). Sosyal hizmetin temel hedefi: sosyal adalet güçlendirmeye retorikten pratiğe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (1), 53-70.
- TÜİK. (2019). Belediye Su İstatistikleri. *Haber Bülteni*, 2018. Erişim adresi:<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30668>.
- UNDP. (2015a). *İnsani Gelişme Raporu: İnsani Gelişme İçin Çalışma*. Erişim Adresi:<https://www.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/2015%20%20c4%b0nsani%20Geli%20Raporu%20%20c3%96zeti%20V5.pdf>.
- UNDP. (2015b). Sustainable development goals. İçinde: United Nations Development Programme New York, NY.

- UNDP. (2019). *İnsani gelişme raporu: 21. yüzyılda insani gelişmedeki eşitsizlikler*. Erişim adresi: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home.html>.
- UNWATER. (2009). Water in a changing world. The United Nations World Water Development Report 3. *World Water Assessment Programme: Paris, France*, 429.
- Wabnitz, C., & Nichols, W. J. (2010). Plastic pollution: An ocean emergency. *Marine Turtle Newsletter* (129), 1.
- Watkins, K. (2006). Human Development Report 2006-Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis. *UNDP Human Development Reports (2006)*.
- Wutich, A. (2020). Water insecurity: An agenda for research and call to action for human biology. *Am J Hum Biol*, 32 (1), e23345.
- WWAP. (2019). The United Nations World Water Development Report 2019: Leaving No One Behind. Paris.
- WWF. (2020). Water Scarcity. Erişim adresi: <https://www.worldwildlife.org/threats/water-scarcity>.
- Yanardağ, U. (2019). Türkiye'de çevre odaklı sosyal çalışma uygulamalarını düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30 (1), 309-329.
- Young, S. L., Collins, S. M., Boateng, G. O., Neilands, T. B., Jamaluddine, Z., Miller, J. D., ... Wutich, A. (2019). Development and validation protocol for an instrument to measure household water insecurity across cultures and ecologies: the Household Water In Security Experiences (HWISE) Scale. *BMJ Open*, 9 (1), e023558.
- Zastrow, C. (2014). *Sosyal Hizmette Giriş* (D. B. Çiftçi Ed. Baskı ed.): Nika Yayınevi.
- Zuchowicki, W., & Kuczynski, W. (2008). Study on water consumption in apartment buildings in Koszalin. *Przemysł Chemiczny*, 87 (5), 628-629.